Valdemaras ŠIMĖNAS

Investigations of Vidgiriai cemetery in 1998

In 1998 the VU investigated 12 trenches – the area of 300 m² – in Vidgiriai cemetery (Šilutė district). The explored area contained no burials, only stray finds – a spearhead and a buckle.

Linas TAMULYNAS

JOGUČIŲ–SPIRKIŲ KAPINYNO (STANČIŲ K.) ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI 1999 M.

Daugelyje buvusių Rytprūsių ir Lietuvos archeologų darbuose minimi radiniai iš Klaipėdos krašto šiandien siejami su kapinynais, kurių tiksli vieta mums nežinoma (pvz.: Anaičių, Barvų, Kalotės, Laukžemių, Nemirsetos, Rušpelkių, Vilkyčių, Vilkyškių ir kiti kapinynai). Be XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje tyrinėtų kapinynų, Klaipėdos krašte yra kelios dešimtys tokių radimviečių, kurios plačiai neminėtos archeologų darbuose, tačiau tai jokiu būdu neturėtų būti pretekstas jas užmiršti. Viena iš tokių radimviečių iki 1998 m. buvo Jogučiai.

Jogučių (vok. – Jagutten) kaimo ir šalia jo buvusio Spirkių (vok. – Spirken) dvaro pavadinimų veltui ieškosime šiandieniniuose Lietuvos žemėlapiuose. Spirkių dvaras, kalbininko V. Pėteraičio duomenimis, 1895 m. priklausė Gindulių (vok. – Gündullen) kaimui, kuris 1939 m. žemėlapyje pažymėtas Kalnuvėnų vardu. Po 1945 m. šio dvaro ir į Š nuo jo buvusio Jogučių kaimo sodybos buvo nušluotos nuo žemės paviršiaus, ir šiuo metu jų vietoje vasarą žaliuoja Kalnuvėnų ir Stančių gyvenvietėms priklausantys laukai (Kretingalės sen., Klaipėdos r.), esantys į R, PR nuo Klaipėdos–Kretingos kelio ir į V, ŠV nuo Danės dešiniojo kranto.

Jogučių kaime rastos senienos archeologų darbuose minimos tik du kartus: pirmą kartą, kai 1889 m. Spirkių dvarininkas Ernstas šalia Jogučių kaimo kapinių, buvusių ties šio kaimo ir Spirkių dvaro žemių riba, rado senienų; antrą – kai 1963 m. LII archeologinės žvalgomosios ekspedicijos metu, ieškant literatūroje minimų piliakalnių, šalia Jogučių kaimo kapinių buvo rastas įmovinis ietigalis, kuris šiuo metu saugomas LNM, neteisingai nurodytu radimvietės pavadinimu – Jugnaičiai (AR 408: 1).

XIX a. pab. –XX a. pr. į Karaliaučiaus muziejų „Prussia–Museum“ buvo patekę radiniai iš keleto suardytų kapų, rastų Spirkių dvaro laukuose, kurie datuoti VII–IX a. Spirkių kapinyno paminėjimas Rytprūsių, Lietuvos ir Klaipėdos krašto kapinynų sąvaduose (E. Hollacko, P. Tarasenkos, C. Engelio), matyt, lėmė tai, jog jis buvo įrašytas į „Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašą“ Nr. AV 480), tačiau, nesuradus jo vietos, 1981 m. iš šio sąrašo buvo išbrauktas. Kaip jau minėta, Spirkių dvaro ir Jogučių kaimo laukai ribojosi, todėl tikėtina, kad Jogučių ir Spirkių radimvietės yra tas pats kapinynas.

1998 m. šalia buvusio Jogučių kaimo kapinių, ariamojo lauko paviršiuje, rasti 2 įmoviniai kirviai ir įmovinis ietigalis. 1999 m. radimvietėje KVAD užsakymu atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai, kurių metu ištirtas 39 m^2 plotas (3 perkasos) ir rasta: perkasoje Nr. 1 – griautinis kapas, perkasoje Nr. 2 – žirgo žandikaulio fragmentas su įspraustais žąslais, akmenų vainiko fragmentas iš keturių 20×30×30–30×30×40 cm dydžio akmenų bei neaiškios paskirties 2,7 m ilgio ir iki 1,2 m pločio ovalo formos duobė.

Kapo Nr. 1 duobės kontūro dalys išryškėjo 33 cm gylyje. Aiškiau grunte išsiskyrė tik V kapo duobės riba, todėl galima tik spėti, kad mirusysis buvo palaidotas 2,5–2,8 m ilgio ir apie 1,5 m pločio ovalo formos duobėje, orientuotoje Š–P kryptimi. Mirusysis, sprendžiant pagal įkapes, buvo palaidotas galva į Š. Mirusiojo padėtį kape nustatyti sunku, nes visos įkapės, rastos kape, nesusijusios su mirusiojo apranga laidojimo metu. Kapo centrinėje dalyje, apie 70 cm į P nuo Š kapo duobės krašto, rastas 15×15×20 cm dydžio akmuo. Tikėtina, kad šalia šio akmens buvo mirusiojo galva. Prie Š kapo duobės galo aptiktas Romos imperijos varinis sestercijus. Į Š nuo mirusiojo galvos rastas šviesiai pilkos keramikos lygiu paviršiumi puodelis (8 cm aukščio ir iki 11 cm skersmens ties viduriu), mirusiojo galvos kairėje pusėje – ištęsto rombo formos įmovinis ietigalis (41,5 cm ilgio) su išilgai plunksnos einančia briauna, orientuotas P–Š kryptimi. Dešinėje mirusiojo galvos pusėje aptikta: šviesaus smiltainio galąstuvas (18 cm ilgio), omegos formos diržo sagtis, rasta vertikalioje padėtyje (pav. 24). Dėl to galima daryti prielaidą, kad diržas su šia sagtimi buvo padėtas suvyniotas šalia mirusiojo galvos kaip papildoma įkapė, o ne kaip aprangos dalis. Be šių daiktų, šalia mirusiojo galvos rastas peiliukas (16,5 cm ilgio) ašmenimis žemyn, orientuotas skersai kapo, šalia kurio vertikaliai gulėjo 1 sveikas ir 1

aplūžinėjęs (pusė?) variniai Romos imperijos sestercijai. Šalia mirusiojo dešiniojo šono gulėjo dalgis (ašmenimis į apačią). Centrinėje kapo dalyje rasta įvairių neaiškių geležinių dirbinių (?) fragmentų, geležinė stačiakampio formos sagtis (?), žalvarinės įvijos fragmentas, alavinių spurgelių fragmentai, gintaro karoliukas bei alavinis kabutis. Sprendžiant pagal tai, kad centrinėje kapo dalyje aptiktos tik įvairių dirbinių nuolaužos, galima teigti, kad ši kapo dalis buvo suardyta prieš tyrinėjimus.

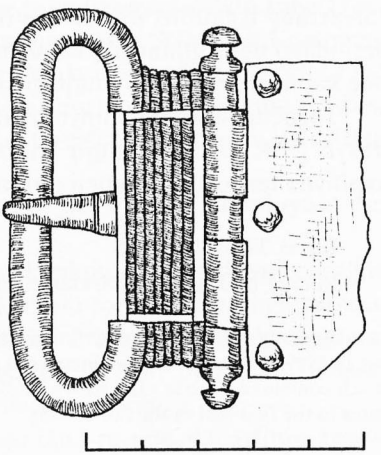

Pav. 24. Diržo sagtis, rasta Jogučių–Spirkių kapinyno kape Nr. 1.
Fig. 24. Belt-buckle found in burial No 1 of Jogučiai – Spirkiai cemetery.

Atskirai reikia aptarti kape rastąją omegos formos sagtį, nes toks sagčių tipas Rytų Pabaltijyje neaptiktas (bent jau neminimas literatūroje).

Omegos formos sagtys taip vadinamos dėl savo rėmelio formos, kurio priekinė dalis yra ovalo formos, o galinė baigiasi 2 lygiagrečiomis kojelėmis. Taigi sagties rėmelis primena ant šono paverstą graikišką raidę „omega“. Kape Nr. 1 rastosios diržo sagties rėmelis – ovalo formos, 7,5 cm pločio, jos kojelės puoštos žiedelių imitacija. Sagties rėmelis su liežuvėliu ir diržo apkalu sujungtas geležine šerdimi, kurios galai puošti profiliuotais sidabruotais spurgeliais. Sagties liežuvėlį sudaro 1,1×3,9 dydžio plokštelė, užpildanti visą erdvę tarp kojelių, ir 2 cm ilgio liežuvėlis. Žalvarinis sagties rėmelis pusapskritimio skerspjūvio ir dengtas sidabro plokštele, liežuvėlio gale esanti žalvarinė plokštelė dengta sidabro plokštele, liežuvėlis ties perėjimu į plokštelę – pusapskritimio skerspjūvio, jo viršutinė dalis pagaminta iš sidabro, apatinė – iš žalvario. Šiai sagčiai artimiausios analogijos (pagal prieinamą literatūrą) žinomos iš Thorsbergo durpyno (Danija).

Kapas pagal tai, kad jame rastos Romos imperijos monetos ir omegos formos sagtis, datuotinas III a. I puse.

Be šių radinių, 1999 m. kapinyno teritorijoje dar aptiktas įmovinis kirvis,

žalvarinės išgaubto pjūvio apyrankės fragmentas (datuojama C_{1a}–C_2 periodais) bei 3 gintarinių kabučių fragmentai. Už kelių šimtų metrų į ŠV nuo kapinyno rasta trinamųjų girnų trintuvė.

Jogučių–Spirkių kapinynui nustatyta saugoma teritorija, jis pasiūlytas įrašyti į LR nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. 1998 ir 1999 m. kapinyno teritorijoje rastieji dirbiniai perduoti LNM.

Linas TAMULYNAS

Survey of Jogučiai-Spirkiai cemetery (in Stančiai village) in 1999

A survey of Jogučiai-Spirkiai cemetery in Stančiai village (Klaipėda district) was carried out in 1999. Two burials were discovered – an inhumation (Burial No 1) and Burial No 2 which contained a horse's jaw with a bridle bit and a fragment of stone circle. Burial No 1 dates to the first half of the 3rd century.

Linas TAMULYNAS

STRAZDŲ–JEČIŠKIŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI

Strazdų gyvenvietė (Šilutės r., Vilkyškių sen.) yra į Š–ŠV nuo Lumpėnų, Strazdabalio pelkės R krante. Iki Pirmojo pasaulinio karo oficialus kaimo pavadinimas buvo Strasden, jis priklausė Tilžės apskričiai. Po 1923 m., sujungus Tilžės ir Ragainės apskritims priklausiusias teritorijas dešiniajame Nemuno krante, Strazdai tapo Pagėgių apskrities gyvenamąja vietove. Pagal dabartinį Lietuvos administracinį suskirstymą, kaimas priklauso Šilutės rajono Vilkyškių seniūnijai.

Kaime randamos senienos pirmąkart minimos kraštotyrininko O. Schwarzieno straipsnyje, skelbtame laikraščio „Memeler Dampfboot" priede „Grenzgarten" 1929 m. Remdamasis šia informacija, Karaliaučiaus archeologas C. Engelis knygoje „Įvadas į Klaipėdos krašto kultūrą proistoriniais laikais" mini, kad Strazduose, kapinių kalne, rasta senienų, datuojamų 1100–1250 m. Laikraščio „Memeler Dampfboot" priede „Grenzgarten" 1932 ir 1937 m. minimi Strazdų kaime rasti akmeniniai kirviai, geležiniai žąslai ir kirvis. Į kokius muziejus šios senienos buvo patekusios – neaišku.

Strazdų kapinės yra apie 40 ha dydžio kalvos vakariniame pakraštyje.